



Megjelenik minden esztőtörökön sok féle képpel ellátva. **Előfizetési ár:** Egész évre 6 frt; félévre 3 frt; negyedévre 1.50 kr. Előfizetheti minden postahivatal és könyvárusánál.  
**Hirdetések díja:** 4 hasábos petit sor 9 uj kr. **Szoroskötői szállás:** mászáros utca 2. szám, 2-dik Femelet. **Kiadó hivatal:** barátok tere 7. szám.

### Magyar-török párbajok a XVI-dik században.

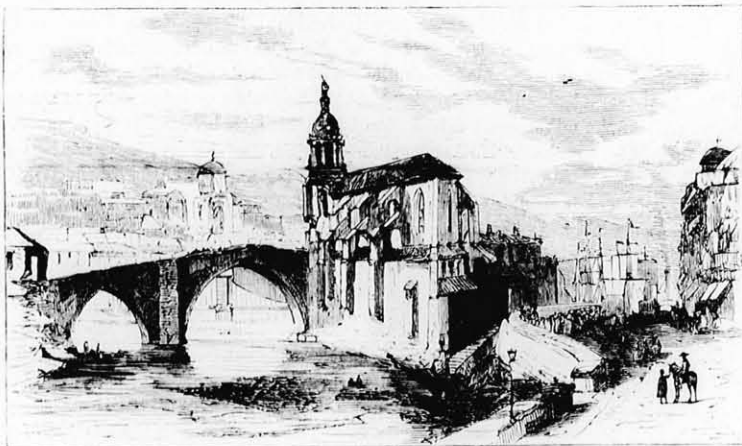
II.

Gabelman, német poéta, mint állítólag szemtanú, latin versekben megírta a magyar és török vitézek közt 1581. május 1-jén Korpona városa

a török kopjája, hogy az elesett, s már holtnak gondolták, de az ifju sértetlen maradt, mert páncélja az ellenfél vasát föltartóztatta. A harmadik

kezét és vitéznek mondá diadalmas ellenfelét. — Tarezi korponai kapitányt, miközben vezérikötelmét teljesíté, midőn egyrészlő embereinek vakmerőn ütközni akaró szilajságát mérsékelné, más részlő síkra kiállott bajnokait biztatná, egy török aga párbajra szólítja; Tarezi a trombitajelre neki rugtatva, a török arcrostélyát úgy keresztül döfte, hogy az aga holtan hullott alá.

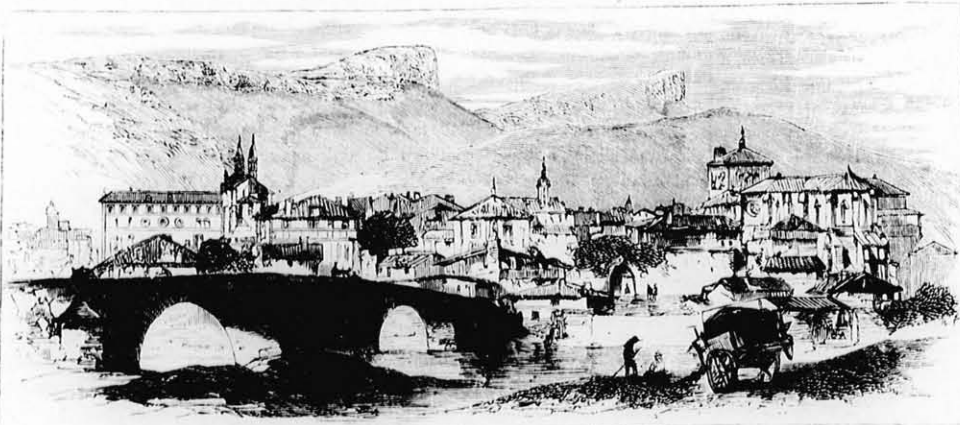
mellett történt ünnepélyes viadalt, melyet a költői cífratok mellőztével következőkben adunk. A magyarok részéről jelen voltak: Dobó Ferenc, lévai Fánesi bozóki várúr; Barbarics a bakabányai, Rubigallo, a selmeci várórség kapitányai, mintegy ötszáz főnyi haddal. A törökök Hont, Nógrád, Vác, Esztergom váraiból a magyarokkal egyenlő számmal a kitűzött napra a városon kívül a szabad mezőn szálltak meg, míg a magyarok a várbán a polgároknál szállásoltak. Másnap Dobó Ferenc, néhány tiszt kíséretében, a török táborba lovagol, az ottani főtiszteket üdvözli, előadja, hogy a párviadalok aszokottszabályok szerint történjenek, hogy miután a magyarok és törökök egymásnak kezesekeket adtak, kezdessenek meg a párbajok. Mire a török tiszték jobbjaikat nyújtván, elfogadák a föltételeket, a párbajvágyas török dalák pedig Dobóhoz és társaihoz nyargalván, ezeket lovaik serényéből kihuzott felséges tollakkal, bokáig érő sárga sarokkal és szép kendőkkel ajándékozták meg. A párbaj terét a magyar és török lovaság közbefogja. A trombita mindkét részről



A carlista lázadás főhelyei: I. Bilbao.

magyar bajnok oly sebet kapott, hogy a vér ruháját elborította. Egy nagy török lovas, kinek feje,

törököt, s ezt legyőzte. Nagyobbszerű volt az, midőn egyszerre tíz töröknek tíz magyar állt ki,



A carlista lázadás főhelyei: II. Biscaya.

melle vértézve volt, egy magyar úgy keresztül döfött, hogy azonnal szörnyet halt. Utána egy előkelő török szintén elesett, s haldokolva nyujtá

tizenkét ökröt hajtottak a táborba, s hoztak kenyert és bort, s azon a téren, hol imént küzdöttek, hol vér folyt, kezdődött a lakoma. Addig

is, míg a sültet a nyáron forgatták, a közvitézek a gyepen versenyt futtattak s más játékot űztek.

Másnap a magyar s török vitézek békével, ki-ki a maga várába, haza oszlottak.

Horvát Miklós naplója egy másik, 1585-ben ugyancsak Korponán történt magyar-török viadáljátékról emlékezik, midőn 140 kopja tört, de csak egy ember halt meg.

1589-ben Bory Mihály, bakabányai kapitány, Ibrahim drégelyi agával a foglyok kiváltása fölött összetűzvé, egymást párbajra hívták ki, dacára annak, hogy az ily kihívást a békekötések megtilták. Ibrahim Ferhat basától, Bory Pálfi János főkapitánytól kért az összeütközésre engedélyt. Sibirik Gáspár bakabányai várnagy május 14-kére tűzte ki a viadal napját, melyet Pogrányi Benedek Korponáról, leszenyei Nagy Ferenc Léváról, Thurzó György, Révai András, Duló Gergely, Borbély János Ujvárból, feles számu lovasokkal s a bányavárosi lövészek, másfelől Ibrahim száz néhány lovas kíséretében jelentek meg. Azonban Bory megtudván, hogy Ibrahim lova fékezhetlen szilaj és vad természetű, ezt kívánta már gyakorlottabb lóval kieserlőtetni. Ebbe meg Ibrahim nem akart bédégyezni, miért is a viadalintézők közakaratóval a párbaj abbanmaradt. Midőn a törökök haza indultak, az érsekújvári legények minden szabály és becsület ellenére a törökök után iramodtak és őket Peesenicig és Semberig üldözték, vágták.

A bekövetkezett tizenhét éves — 1590—1606 — háboruk alatt s után a magyar és török vitézek előbbi viadáljátékai megszűntek.

Különösnek fog föltűnni, hogy a mindkét részről lovagias szellem a XVI. századi magyar költők verseiben legkisebb kifejezést sem talált. Nem találjuk sem Tinódi »vala« rímekkel rakott verses krónikáiban, sem a valódi költői illettel birt Balassa Bálintnál, ki pedig a Végekről irt énekében a vitézek vig gyöngyületét megdallo. Nézetem szerint a vallásújítás ügyei a költői szellemeket sokkal inkább elfoglalták, semhogy ily világí, előttük mindennapi dolgokat figyelemre méltatták volna. Csakis a XVII. század második felében Zrinyi és Gyöngyösi fogták föl s irták le költőileg a magyar-török közti, örökös ellenkezés mellett is lovagias viszonyokat.

A magyar s török vitézek közti viadáljátékok a XVI-dik században annyira szokásosak voltak, mint jelen korunkban a tisztújítási vagy a képviselőválasztási viszályok. A háromszáz év előtti viadáljátékokban s a mostani tisztújítások s követválasztások alkalmával sem szokott föltűnni, ha 2—300 embert megsebesítettek, tizet-tizenötöt agyonverték. És mégis tudtommal még nem akadt egy ily vérengző kortesverekedésnek Homerus, holott például 1843. május elején, mikor Nagy-Károlyban 143 csekei kortes jókor reggel bevéve magát a megyeház udvarára, 4000 ellenpárti kortest kizárt a megyeházból s az ezrek ostroma közben, míg egyik fél az ostromot visszaverte, a másik votizált s megválasztá a maga követét, csakugyan megérdemelt volna egy saját epikus költőt.

HÖKE LAJOS.

## Az álmodt hagyd meg nekem!

Mosoly játszik szemednek tiszta tükrén,  
Kebledben a kék lázas lángja gyúl,  
Üríted a márnornak poharát  
Kábultan, öntudatlanul.  
S én bujdosom az álmodt rongogtjéd,  
Csillagtalan, borongó éjeken...  
— Mi nékem ad, miben enyémmek tudlak:  
Az álmodt, az álmodt hagyd meg nekem!

Hagyd meg nekem a szerelemnek álmit,  
Ezzel szegényebb nem leszesz magud;  
Oh! lásd, az álmodt drága kincse annak,  
Kinek egyebe semmi sem marad;  
Kinek bizalma, mint töpött vitorla  
A tört hajón, úgy csúng az életen...

— Mi nékem ad, miben enyémmek tudlak:  
Az álmodt, az álmodt hagyd meg nekem!

Csal, vonz az élet; minden pillanatban  
Fogamzik bennem egy-egy balga hit,  
Mely esüggedetlen fonja a jövőhöz  
Fényes, esalékony, gyöngö szálat;  
S a hit hazug lesz, s lokem nyugodalmát  
Oh! mint megvonném véren, könnyeken...  
— Mi nékem ad, miben enyémmek tudlak:  
Az álmodt, az álmodt hagyd meg nekem!

Az álom hü, az álom jó a szívhez,  
És oly szeliden, nyájasan beszéd,  
Mit szemre, szívre ujjra rá borított:  
Búnknak leszen a fityol szemfedél;  
Az álom képe akkor is mosolygó,  
Ha a valóság zordon, idegen...  
— Mi nékem ad, miben enyémmek tudlak:  
Az álmodt, az álmodt hagyd meg nekem!

NYIRÁK LAJOS.

## A bécsi világkiállítás és a női munka.

— Orges Hermantól. —

I.

1873. tavaszán nyílik meg először Ausztriában a munka azon nagy verseny- és díjharc, mely »világkiállítás« cím alatt két évtized óta öt-hat évi időközökben Anglia és Franciaország fővárosai-ban rendszeresen megtartatni szokott.

E látványok ismétlése oly rövid időközökben, melyek alatt az ipar haladása nagyobb arányokat nem ölthetett és tovább Európának mindig ugyanazon két pontján, a kiállítások jelentőségét a velük járó nagyszerű fény dacára sokan félreismerték, különösen pedig azok, kiknek szemei előtt csak az előnyök lebegtek, melyeket az ipar és kereskedelemre nézve közvetlenül vártak. Ez előnyök nem látszottak mindig arányban lenni ama nagy kiadásokkal és óriási hűhóval, mikkel a londoni és párisi világkiállításokon találkoztunk, s miket most már Bécsnek is utánoznia kell, ha munkájának sikerét ószintén olajja.

A gazdag Anglia és Franciaország kétségkívül könnyen kiteremthette az ily fényűzéssel járó költségeket, de a szegény Ausztriának nem volna szabad ily rosszul gazdálkodni szerény tőkéjével s ily nagy felelősséggel járó pazarlásokba bocsátkozni.

Ezt és ehhez hasonló nézeteket hallottunk a bécsi világkiállítás oszmjének megpendítésekor. Lássuk, mennyiben van az illetőknek igazuk. A világkiállítások, hatásukat illetőleg, messze túlterjeszkednek az ipar és kereskedés területén, és Anglia és Franciaországnak bizonyára más és sokkal fontosabb előnyöket eredményeztek a gyáripár fejlesztésénél, és kereskedelmüket illetőleg új piacok föllállításánál. Szent meggyőződésünk az, hogy ha a bécsi világkiállítás föladatának megfelel, Ausztria és Magyarország számára abból oly áldás forrása fakadand föl, mely sokban fölülmulja azon hasznot, melyet a civilizáció magaslatán álló említett két nagy nemzet ama nagyszerű versenyünnepélyekből huzzott, mikkel a világót először megismerteté.

Hancem ha az elvállalt föladatnak méltóan megakarunk felelni, a kormánynak és birodalomnak, valamint az összes lakosságának tisztában kell lennie a céllal, melyet elérni kíván, s az eszközökkel, melyekkel a célt leginkább megközelíteni véli. Ez szót a nőknek is, kiknek a bécsi világkiállításban, mint annak szervezete mutatja, rendkívül becses alkalom kínálkozik azon nagy társadalmi kérdés fejlesztésére, mely művelődési korszakunkat legsajátosabban jellemzi: a nő egyenjogúsága és függetlensége — a gazdaság terén. Az eddigi világkiállításokat, — hatásuk horderejét illetőleg — még azok is félreismerték, kik életbe hívták, éppen úgy, mint évtizedek előtt a vasutakat. Tudjuk, hogy kezdetben a vasutakat senki sem tekintette egyébként egy tökéletesebb közlekedési eszköznél, és nem is sejtették, hogy általuk Európa, sőt az egész kulturvilág úgy politikai,

mint közgazdasági, társadalmi és nemzeti viszonyaiban egészen új alakulásra tesz szert.

Az első világkiállítás gondolata Albert, Anglia jelenlegi királynője férjének agyában született. Célja volt a népek műiparának összesített kiállítása által Anglia iparának, a világ e nagyszerű központi gyárának új lendületet kölcsönözni. Számított az eredményekre, melyeket a különféle gyárak készítményeinek közvetlen szemlélete és összehasonlításai teremnek. Számított továbbá új kereskedelmi összeköttetésekre, a termékek előnyös kieserlősenek létrehozására a nemzetek között, de mindenekelőtt az angol iparba több műérzésnek és több műizlésnek beoltására. Az angol ipar, mint tudjuk, izlés dolgában nagyon soványan áll, de sőt magát az angol nemzetet bizonyos izléstelenség jellemzi, valóságintéleg mert maga az égalj a színek iránti érzéket nem istápolja és az egyházi fanatizmus és az abból folyó pruderie a művészet sajtóképi alapját, a meztelennek szépsézetit kultuszát tiltja, akadályozza.

Az első angol kiállítás ennek következtében a művészet azon alkotásait állítá előtérbe, melyeknek nincs más céljuk, csak maguk. Mint az emberi munka diadalát és virágját, a világhírű kristálypalotának (ez első vas- és üvegből készült nagyszerű épületnek) középső óriási galleriájában állították föl. A tisztán művészi munkák mellett a műipar termékei foglaltak helyet, azután a tömeges ipar gyártmányai következtek, és végre a nyers anyagok, melyek a palota legszélső részét képezék.

Szépén kigondolt és bámulatosan kivitt összképe volt az egész emberiség munkájának, képe annak, mire képes.

Egész Anglia össztódult a kristálypalota bámulására, és száz, meg százerek jöttek Európából s a világ egyéb részeiből. És az 1862-diki második angol kiállítás éppen ily látogatott volt.

London — Ritter Károly szelleműs megjegyzése szerint — földgömbünk szárazföldi részének központját képezi, s centrumában fekszik azon földgömbnek, melyen legtöbb a szárazföld; London tehát, mint ilyen, kitünően alkalmas arra, hogy ölébe fogadja a különféle népek munkáinak gyümölcsét. Seholy a föld hátán másutt ennyi közlekedési vonal össze nem csomósodik.

Ki azonban az angol ipart és kereskedést, a kiállítás előtt és után, s ki művészetének mai fejlődését előbbeni álláspontjával összehasonlítja, az aligha fogja azt találni, hogy a látható haladás rendkívüli, s előbbi fejlődéshez viszonyítva meglepő volna.

Mily rendkívüli, mily hatalmas ellenben a haladás Anglia kormányzatában, népében és társadalmában, erkölcsiében és művelődésében, szóval kulturájában, és e roppant haladás nagyrészt a kiállítások eredménye, mert nélkülök vagy egyáltalában nem, vagy nem ily módon s nem ily mérvben történt volna ez.

Bármily előnyös is Anglia helyzete kereskedelmi összeköttetéseit illetőleg, a szellemi, socialis kieserlősekre nem alkalmas, pedig a szellemi gazdagodáshoz ez éppen oly szükséges, mint a nyers termékek kieserlőse az anyaghoz.

Anglia maritime elszigeteltsége folytán, kulturfejlődési tekintetben egyszorult, a szó szoros értelmében elszigeteltté vált. A kormány és társadalom tele volt ellenmondásokkal, különöségeikkel, zordon vonásokkal. Sőt ennek jellege oly nagy mértékben rátapadt minden egyes angolra, hogy a kontinensen megszoktuk azt már a nemzet veleszületett sajátságának tekinteni. Pruderie, egyházi fanatizmus, copfos fessesség, mely a társalgás terén gombaságokban nyilatkozott, egy politikailag és társadalmilag magát túl élt organizáció, mely gyors és nagyszerű reformok nélkül borzasztó katastrófákra vezetett volna; ime, ez volt Anglia az első kiállítás előtt.

A közlekedés, különösen érintkezés lehetővé tette, a mi lehetetlennek látszott. A kontinens esz-

méi, erkölcsi, vonásai gyökeret vertek Angliában s már igen sokféle dolgot mint kalászt szállítanak hozzánk, melynek magvát mi vagy mások hintették el öntudatlanul.

A politikai téren csak a household suffrage-ra kívánunk utalni, melyet minden bizonynyal nem sokára a manhood suffrage, az általános választójog fog követni; továbbá az éppen nem vesztélyes, országsszerte elterjedt köztársasági klubok, melyek nemes belszoervezetük által valóságos terjesztői a haladásnak. Miután az angol alsóház és arisztokrácia két tagja: Herbert Aubernon és Sir Charles Dilke, nyilvánosan »theoretikus republikánusoknak« vallják magukat, azt lehet mondani, hogy már republikánus párt is van az angol parlamentben. Oly állapotok közepette, minőket az angol telekviszonyok teremtek, egy ily párt keletkezését nem lehet eléggé megbecsülni. Valóságos villámhárító az, mert a mezei munkások, melyeket most a pauperismus fojtogat s a kétségbeesés kerület — tehát a nagy nyomor terhe alatt könnyen föllázadhatnak — ismét lecsillapultak és bízna. A munkások tudják, hogy érdekeik képviselve vannak a parlamentben, és nyugodtan néznek a reformok elé.

A mi a kormányzati átalakulást illeti, e tekintetben fölhozhatjuk, hogy a hadseregben megszüntették a tisztí rangok vásárolhatóságát, továbbá kiállításba van helyezve a beoltás és iskolakényszer. A társadalmi haladást hirdeti azon agitáció, mely a nők politikai egyenjogúsítása érdekében történik, s melynek élén korunk egyik legnagyobb gondolkodó elméje, Stuart Mill áll.

Az egyházi reform téren, melyre Angliának oly roppant égető szüksége van, legyen elég arra emlékeztetni olvasóinkat, hogy azon vetés, melynek magvát Combe György, Buckle Tamás, Stewart Mill és Darwin Anglia talajában elhintették, a kiállítások nélkül koránsem kelt volna ki oly gyorsan és dúsan, s hogy továbbá az egyetemek máris elvesztik egyházas jellegüket, hogy a népoktatás állami kötelességnek ismertetett el, hogy a felekezetenküli iskolák fölléltása elfogadtatott; mindez azon mozgalom és fölvilágosodás gyümölcse, melyet a londoni kiállítások az angol néptömegbe észrevétlenül beleszivárogtattak.

Szóval az angol nép a világkiállítások által belevonatott az európai kontinens nagy állandó művelődési processusába, és most csaknem organikus módon vesz részt abban minden irányban. De természetesen az áldások azon sokféleségéről, melyekben Anglia a kiállítások révén részesült, csak az alkothat magának világos fogalmat, ki tisztában van azzal, mi lett volna Angliából, ha előbbi szellemi elszigeteltségében fejlődik tovább. Ezer meg ezer ok szól a mellett, hogy ezen elszigeteltség egy borzasztó társadalmi katasztróffára vezethetett mert egy országban sem fejlődtek a társadalmi törvények lassankint cselebbé, átmenet nélkül.

A kontinensen sokáig nem hittük ezt. A kényelmet és szabadságot, és Anglia birtokos osztályának jólétét összeavartuk a tömeg helyzetével, valamint a gyöngék iránt tanúsított dőllyfét politikai érdekek hittük sokáig, és álszentkedésben moralitást láttunk.

Csak ujabban jöttünk rá, mily veszedelmesen magas fokig emelkedett Angliában a szegénység, és hogy a mindig fenyegetőbb alakuló munkásmozgalom csak ennek szükségképeni következményei.

Egészen más a világkiállítások hatása Párisban és Franciaországban. Hanem erről jövő számban.

## A Bourbonok és Orleansok.

Történelmi mozaik.

III. Egy gögös király, két gonosz emberek sorsa sujt.

Harmine és egynehány éve már, midőn Prágában a büszke Hradsin-palotát odahagyta egy számalomra méltó király két gyermekkel, és men-

kült egy rettenetes ellenségétől, mely Csehországba tört.

A menekülő fejedelem X. Károly, Franciaország egykori királya volt, s a két gyermek, kiket magával vitt: a tizenhat éves bordeauxi herceg és nővére; az előbbi mint ötödik Henriket üdvözölte évek előtt Franciaország, az utóbbit »Franciaország kisasszonyá«-nak nevezték. A rettenetes ellenség pedig, mely 1836-ban Csehországban dült, a cholera volt.

Midőn X. Károly a prágai nagy köhídon áthaladt, keresztet vetett a titokteljes szent Nepomuk, Csehország védurának öt csillaggal körített szobra előtt. A rettenetes, gyorslábú cholera ellen ennek védelmébe ajánlotta magát.

Az öreg, szerencsétlen király, kit a francia alkotmányon elkövetett árulásnak körlelhetlen Nemezis szakadatlanul üldözött, Budweisba menekült a két gyermekkel. A cholera követte, sarkában volt, mintha még akarná semmisíteni az egykor oly büszke uralkodót.

A mint Budweisba ért, e rémes kísértet ágyba döntö a tizenhat éves herceget, a koronátlan és hazátlan V. Henriket, kit egykor a fejedelmek és pápa mint Franciaország s Európa gyermekét ünneplétek. Szegényes vendégléltet kellett a cholera elől menekülni X. Károlynak, napokon keresztül egy nyomorult gyermek kórágynál ülni, és nézni, mint vívódik a fiatal élet rettenetes lázzal és ragályllyal.

Végre fölépült a herceg. A cholera megkegyelmezett az életnek, mely a francia Bourbonok utolsó reménye. És X. Károly kétségbeesett sietséggel kelt ismét utra. El, el a ragály közeléből, mely már egyszer melléje települt és rettegésbe ejtö. At a hegyeken, sziklakön, szünet nélkül, fáradhatatlanul Illyriába! Köröskörül a természet óriási szirtlapjai. Nem! Ezeket nem tud átjönni a ragály. De tud. Igen. Sőt éppen a menekülő király nyomain érkezik oda, és pedig ugyanakkor, midőn a kimerült király már azt hitte, hogy szabadabban sohajthat. Hiába, nincs kegyelem. Érezte, hogy hogy életének fonalszála szakadóban, hogy az ellenfél nem bocsátja ki körmei közül, s hogy a Nemezis véglegheletöig körlelhetlen!

Valóban e szőszög király rettenetesén megbühödött. Soha még büszkeség, királyi dőlly, pompa és fény ily nyomoruságosan, siralmasan nem végződött. X-ik Károly gögétjes királysága, mely 1825—30-ig helytö önérzéssel istentől eredetnek hirdető magát, mi szomorúan emberileg ért véget! E királyt, kit gyülölköt és átkoztak, később mint szegényt, elözött megaláztatások alatt nyögö, siró öreget szánni kellett. Sokkal borzasztóbban megbühödött családja béneit, mint a nép gyülölete valaha követelte volna a sorstól.

1830-dik év július 29-kén adta ki st.-cloudi kastélyában, királyi hatalmának és eszathatalanságának önérzetében X. Károly azon rendeletet, mely a királyi esküvel erősített alkotmány nagyobb részét fölfüggesztö. És három nap múlva vége volt királyságának, hadserege szöbtholott, dynastiája trónvesztetnek nyilvánított, és ö övével menekül. Augusztus 16-kán lépett Cherbourgban angol hajóra, mely ö számüzetése helyére szállította, miután Franciaországban az utolsó reményről is letett volna.

És ha már menekülése alatt — látva, hogyan porlik szét királyi büszkesége — nagyokat nyelt a szerencsétlenség poharából: az, a mi rá Angolországban várakozott, még keserűbb ital volt. Vendégszeretö menhely helyett egyik megaláztatás a másik után érte. Anglia durvasággal, szövelelenül gonyolódott szerencsétlenségén. Midőn az angol partok felé közeledett, a nép csapatosan francia háromszínű kokárdákkal várakozott rá, azon háromszínnel, mely most Franciaországé lett a fehér és a lilomok helyett. A portsmouthi utcasarkok tele voltak ragasztva sörtsö kiáltványokkal; nyersbbnél-nyersbb cleek jöttek forgalomba, és a hirlapok utálattal és megvetéssel szóltak. Az adó-és vám-hivatalnokok szögorúan és kiméletlenül bántak vele, és az angolok kárörvendö kívánesissággal léptek a hajóra.

Maga az angol kormány sem volt jobb. Nem engedte előbb partra szállni X. Károlyt, míg le nem tette királyi címét. Csak Pouthieu gróf név alatt adott neki menhelyet azon nemzet, melynek Stuartjai Versaillesben oly nemes vendégszeretetre találtak.

Tartózkodási helyét neki is a holyroodi kastély jelölték ki Skóciában. A hannoveri dynastiától nemtelen boszú volt az elözött Bourbonoknak az elözött Stuartok egykori residentiaját ajánlani föl. De a holyroodi kastélyt még be sem rendezték a királyi vendég számára. Elhagyatott, romlásnak indult állapotban volt, s még laká-

lyossá sem tették. A karszékeket por leptö, a tapéták rongyokban lögtak le, s az ablaktáblák közül alig egy-kettö ép. XIV. Lajos egykor a vendégszeretöt eszedöz II. Jakab angol királyt St.-Germainben a fölpecsölházban fogadta. Senki, még egy szolgál sem üdvözölte a menekülő Bourbonokat az angol király nevében Holyroodban. Csak a várnagy várakozott rájuk, kulcsokkal kezében, s résztvetlen, rideg arccal mutogatva a magányos szöbákat. XIV. Lajos egy doboz aranyat helyezett Stuart irószatárára; X. Károly, kinek egy árva »louisdor« sem volt tarsolyában, doboz helyett egy csomó számlát és executio-jelentést talált, melyet hitelezöi bocsátottak ki, és melyeket a brit tory-miniszterium pontosan megküldött volt Holyroodba. Nem állott ör a kastély előtt, s ha ör helyök mellett elhaladt, nem tisztelegtek a volt királynak. E sokat vétkezett Bourbon-király megözült fejét tömörcek gúny és gyalázkodás érte, melyek a szerencsétlen ember iránt felköltötték a résztvetet.

Szomorü sorsának kegyetlen terhe alatt élt X. Károly családjával a Stuartok e rideg és sivár kastélyában. 1831. april 10-kén a kamara határozata folytán egész családjával számüzetö a francia földröl. Koronáját és bírodalmát elvesztö, hazáját pedig elvették tölö. A nyomorult rettenetesen meglakolt.

Iszonyü lecke rejlik e király sorsában, iszonyübb, mint XVI. Lajos halálában a guillotine alatt.

A restauráció e királya, ki semmit sem okult és semmit sem feledett, dacára, hogy szemtanuja volt, miként vesztö el dynastiája két izben is trónját és hazáját, most kénytelen volt a fejedelmek alamizsnáját igénybe venni, és nincs, hová fejét lehajthatná. Sem szeretet, sem haza.

Berry hercegnö nem tudott elviselni hasonló sorsot, megszökött Holyroodból, hogy megkezdje kalandos szerepét a kontinensen. Most Holyrood még sivárabbá vált. A csak kedvetlenül nyugott angol vendégszeretet mindegyre súlyosabban nehezedett az elözött királyra. Érezte, hogy nem élhet soká e komor kastélyban; Anglia barátságatlan egére nem tudott jó szívvel nézni. Mitsem tudott ugyan Berry hercegnö terveiröl, de azért még mindig remélte, hogy sorsa megváltozik. Az Orleans-atyafiság behelyezkedett a francia trónba. Ez rettenetesen bántotta X. Károlyt. Erösen hitte, hogy a Nemezis öket is utöl fogja érni, és hogy ismét az ö családja váltja föl az Orleansokat.

Franciaország minduntalan nyugtalanzkodott, a munkások, a republikánusok föllázadtak, s a nép elégedetlen volt a ravasz polgárkirályllyal, Lajos Filöppel. Nem történelhik-e tehát meg, hogy egy nap az Orleansok uralma megszönik, és — ha idegen fegyverek segélyével is — X. Károly ismét helyet foglal a trónon?

Hiába, a királyok is csak éppen olyanok, mint más emberfia! Elödnök a remény emöljén. X. Károly is, lesujtva, megalázva, szerette volna még egyszer megszöritani a szerencse kezét. Így Berry hercegnö gyermekeivel 1832-ben Hamburgon keresztül Berlinbe ment. Itt egy ideig a Bellevue-kastélyban lakott, a kontinens első állomásán és az egykori szent szövetség közepette, hol vérmes reményök az első szöbet kapták. A porosz udvar azt tanácsolta, hagyjon föl minden eredménytelen öröködésül; udvarias, vendégszeretö volt, de az ös szemköllet nem tekintette politikai személységnek. Itt érte X. Károlyt az a nagy szerencse, hogy egy francia tancmester az ö kocsija mellett futva, legitimista lelkesedéssel kurjongatá: »Vive Charles X! Vive le roi!«

X. Károly inn-n Prágába utazott, hol a Hradsin-palotát bocsátották rendelkezése alá, s hol azon országban élt, melynek fejedelmei a legitimista tendenciák iránt érzékkel bírtak és résztvet tanúsítottak. E kastély falai között már családjának isteni küldetéséről kezdett ismét ábrándozni, midőn egyszerre hirtö futott Berry hercegnö elfogatásának és érdekes állapota fölfödözésének. Ez tönkre tette utolsó reményét is. Tehát most botrány állt reménysegi útjába.

Reménytelenül, megtörve érkezett Görzbe. Már nem is kételkedett, hogy a rettenetes cholera, mely elől menekülhetni gondolt, el ne érje és el ne ragadja.

— Nem sokára — szokta mondani — sírba teszték egy szegény öreget!

Külöleg még igen jó színben volt, de szöve már és egykori büszke királyi érzületö és emberi önérzete, mely magát millióknál nemesebbnek vélte, megtört. Király, hatalmas polcon álló ember volt, és mivé lett öreg napjaira! Elégszer övták, figyelmeztették, hogy ne ingerelje a népet s az ország-

alkotmányát tartsa fönn sérthetetlenül; de ő nem hallgatva a jó tanácsra, vakon önmaga idézte föl a veszélyeket, melyek megfoszták családját a tróntól és hazátlan vándorokká tették. A királyi dícsavág most már kiapadt lelkéből, s a vén ember nyugalomra, magányra vágyott. Egyetlen reménye, hiúsága az volt, hogy Henrik unokáját, a francia Bourbonok utolsó sarjadékát, oda helyezhetné még az elvesztett trónra. »Aztán szívesen meghalna,« mondogatta az ősz ember magában nem egyszer.

X. Károly azon pillanattól kezdve, midőn könyvelmü életét abbahagyta, istenfélő és vakbuzgó emberré lett. Görzben a halálra készülve félnapon át ott térdelt a templom hideg kővén, földre csüggesztett fővel hallgatva a misét. Egy ízben a mise után rögtön rosszul lett, de csakhamar magához tért, és este már helyet foglalt társasága körében, dacára, hogy mindenki megdöbbsent látára. Arcából egészen ki volt kelve, szemei lázban égtek, hangja szokatlanul és tompán szólt. Reggel óta tíz évet öregbedett és mindenki meg volt győződve, hogy a halál már rátette kezét. Még ugyan azon éjjel kholerába esett s az orvosok legott lemondtak róla, és kórágját papok állták körül, szakadatlanul imádkozva.

néz Görzre alá. A görzi éresek ment a halotti kocsai előtt, melyet a szolgák égő fáklákkal vettek körül. Az angoulémi hereceg és Henrik, az elhunyt unokája és az elvesztett korona örököse, fekete köpenyben követték a gyászszekeret. Az egyik Marnes grófnak, a másik Chambord grófnak nevezte magát. Néhány francia is jelen volt. A szegények énekeltek. Így haladt föl a gyászmenet a magas hegy felé, míg a zárda kapuja előtt átvették a koporsót a ferenciek s a franciák egykori királyának helyet adtak sírboltjukban. A Bourbon-család következő sírjával látta el nyughelyét:

»Itt nyugszik a fenséges, igen hatalmas és igen kitiűnő fejedelm X. Károly, az isten kegyelméből Franciaország és Navarra királya. Meghalt Görzben, 1836. nov. 6-án. Élt 78 évet és 28 napot.«

1832. július 22-én halt meg, mint száműzött szintén Ausztriában a Napoleon-dynastia örököse, a reichstadi hereceg, más néven II. Napoleon, és Ausztriában maradt X. Károly halála után a Bourbon dynastia örököse, Chambord gróf (V. Henrik) mint száműzött, nevelés végett.

CSUKÁSSI JÓZSEF.

dol egyébbre, mint a rablásra, fosztogatásra. Innen van aztán, hogy e minden tekintetben annyira sajtáságos fölkelés oly huzamosan tart. A bandák ugyanis gondosan kerülnek mindenütt a katonaságot, s ha megszorítottak, szétszaladnak, hogy bizonyos kitűzött helyen ismét összejöjjenek; ezek aztán nem is engedelmeskednek semmi parancsúnak, nem is tartanak az igazi carlisták kis zömével, de beharangozják szelvény-hosszában az északi részeket.

Serrano tábornagy a megvert carlistákkal oly egyezményt kötött, mely az országban általános és mely megbotránkozást keltett. A tábornagy elfojtotta a lázadást s a lázadókat fegyverletéltre bírta. De igen sajtáságos módon: a lázadók tisztjei nemcsak föltétlen kegyelmet nyertek, hanem azon ranggal, melyet Don Carlostól kaptak, a spanyol hadseregbe is fölvették. Ez a tisztikar kebelében rendkívüli elkeseredést keltett. A képviselők interpellációt intéztek a kormányhoz, melynek legtöbb tagja szintén rosálja Serrano eljárását. A megbotránkozás oly általános, hogy Serrano megfosztott a hadsereg főparancsnokságától s Madridba hivatott, hogy igazolja magát.

Legkevésbé sem csodálkozhatni, hogy Serrano eljárása oly mozgalmat keltett az országban. Az,



A svájci népszavazás május 12-én az alkotmány megváltoztatása fölött.

Latil bibornok adta rá az utolsó kenetet. Ez volt azon jezsuita, ki Lambrusini nuntiuszal a királyt mindazon reactionárius lépésekre rávette, melyek őt végre trónjától és hazájától három nap alatt megfoszták. Ez volt X. Károly gonosz szelleme, ki még utolsó pillanatában sem távozott oldala mellől. A többiek mind olhagyták. A haladókló király csak nagynehezen tudott még kórágván kifelé fordulni, s miután unokait, a bordeaux-i hereceget és ennek nővérét megáldotta, reszkető hangon így szólott:

— Isten veletek, kedves gyermekeim! Maradjatok meg az igaz úton, gondoljatok néha rám s imádkozzatok érettem.

Egy óra múlva kiszenvedett. Az angoulémi hereceg, a király fia, kit egykor dauphinnek (trónörökös) hívtak, zárta le szemeit. A gyermekek körül térdeltek és sírtak; az ágy fejénél a bibornok térdelt és imádkozott; néhány szolga az ajtóban ugyanezt tette.

Három nap múlva a holttestet a görzi kastélyból sírboltba szállították, nem St.-Denisbe, a francia királyok halotti csarnokába, mely üresen áll, mióta az 1793-diki forradalom az ott pihenő királyok hamvait szétszórta, hanem a greifenbergi ferences szerzetbeliek klastromába, mely szédítő magasból

### A carlista-lázadás vége.

A spanyol fölkelés színhelye az ország északi része volt, s ott székelt a forradalmi ügynökség, hol egyrészt Franciaország, másrészt a tenger és Portugália közt meglehetősen védve voltak, és szorongattatás esetében a tengerre lehetett menekülni. A carlista mozgalomnak harminc év óta mindig innen indultak meg.

A carlisták ügynököket tartanak Spanyolország északi részén, kik a nép előtt minden főálló kormányt a legbecstelenebb módon szidnak. Itt gyárak és bányamunkások vannak, s a lázongás legelőszőr úgy kezdődik, hogy a munkásokat magasabb bérek követelésére igaztják mindaddig, míg végre félbenhagyják a munkát; aztán pénzt osztanak szét köztük, s fegyverrel látják el. Ily módon minden föltűnés nélkül 4—5000 embert is hamar egy csoportba gyűjthetnek. A jelenlegi carlista mozgalom szintén így kezdődött.

A lázadók ellen kiküldött Serrano tábornagy nehezen tudta elfojtani a zendülést, a min nem is csodálkozhatunk. Don Carlos ügye inkább ürügy, mint cél a fölkelésre, s száz fölkelők közül alig van harmincen politikai meggyőződése s a nagy tömeg keveset törődve Don Carlossal, nem gon-

dogy a lázadókat pénzzel bírták a fegyverletéltre, hogy vagyonuk és személyük bántatlansága biztosított, másutt is nem egyszer megtörtént s a viaszonyok szerint teljesen indokolható is. Így tett például Rodich tábornok a Boccha di Cattaro vidék föllázadt lakosaival; pénzzel vette meg tőlük fegyvereiket s amnestiát szerzett számukra. De az körülbelül hallatlan a történelemben, hogy egy zendülés vezetői a diadalmas hadseregbe azon ranggal vétessenek föl, a melyet mint lázadók talán önkényesen tulajdonítanak maguknak. Az ilyen elemek átlántálása a hadseregbe nemcsak sérti a tisztikar becsületét, hanem magát a hadsereget is megrontani képes.

A kortesgyűlés elvetette ugyan a Serrano ellen bendott bizalmatlansági nyilatkozatot, de az általa kötött alku minden pontját aligha szentesítik.

A lázadásra vonatkozólag ma ismét két képet közlünk, melyek a zendülés alatt legtöbbet emlegetett két helyet ábrázolják. Egyik a tengerparti Bilbao, hol a fölkelők hadi ereje első ízben összpontosult, s hol az első jelentékenyebb vereséget szenvedtek, s hol Serrano az alkudozásokat folytatta és megkötötte. A másik Biscaya hol a forradalmi bizottmány tartózkodott.

A lázadás leginkább a baszkok közt volt elter-

jedve. Ez az éjszaki hegyi tartományok fő nép-törzse, a régi iberiaiak ivadéka s jelenleg 50 100 0 főnyi tömeget képeznek.

### A svájci alkotmány módosításának meghiúsultja.

A november 7-kén megnyílt svájci szövetség-tanács mindjárt az ülések elején oly fontos kérdést tárgyalt, minő 1848 óta nem került szónyegre. Az 1848-iki foederalis alkotmány tizenkét alapcikkének megváltoztatásával foglalkozott, hogy azokat centralistikusabb formába öntse. E módosítás által a kantonok (megyék) önkormányzati hatásköréből némely jogokat a központi kormányzatba oahajtottak belevonni, s ekkép nagy ellen-zék támadt magában a szövetség-tanácsban is, és még nagyobb a nép közt (pedig Svájcban valódi tényező a nép a referendum által) s kétségesnek látszott, hogy ha a szövetség-tanácsban el is fogadják a módosítást, a kantonok és a nép szavazata hozzájárul-e?

Brunner szövetségi elnök terjesztő elő a módosításokat, melyeket ő így jellemzett: Az 1848-iki esztendő egy államszövetség ódon épületének rom-

kül vethették a kereskedést és a forgalmi jogot huszonöt különböző törvényhozás alá, ma már azonban ez többé lehetetlen. Ugyanez áll a letelepült svájciak jogáról is, kiket hosszas Svájcban tartózkodásuk dacára is ki lehet űzni, mihielyt elszegényednek; állandó tűzhelyt kell biztosítanunk minden svájci polgár számára mindenütt, a hol neki letelepülni tetszik. A svájci szövetség földadata továbbá foglalkozni a hitfelekezeti és vallásza-badsággal, még pedig az egyház kebelében leg-újabbban fölmerült események következtében a legnagyobb szilárdsággal és tapintattal. Brunner kiemelte még a nép közvetlen befolyását a törvényhozásra. A tanácsnak szerinte főképp itt kell igyekeznie, hogy egyetértésre juthasson, ha nem akarja, miszerint egész munkálkodása füstbe menjen. Igaz, hogy a referendum (népszavazás) mellett némely haladás lassúbb léptekkel fog történni, de a nép behatóbban foglalkozand, mint eddig, a szövetségi ügyekkel.

Az új alkotmány föfelve volt, hogy a kantonok joga az állam joga legyen. A 48-diki alkotmány szerint a kantonok souverainitási jogot gyakorolnak a nép referendumja mellett, míg a módosított alkotmány a kantonok hatalmát úgy akarta gyöngíteni, hogy a szövetség-tanács mellett közvetlenül

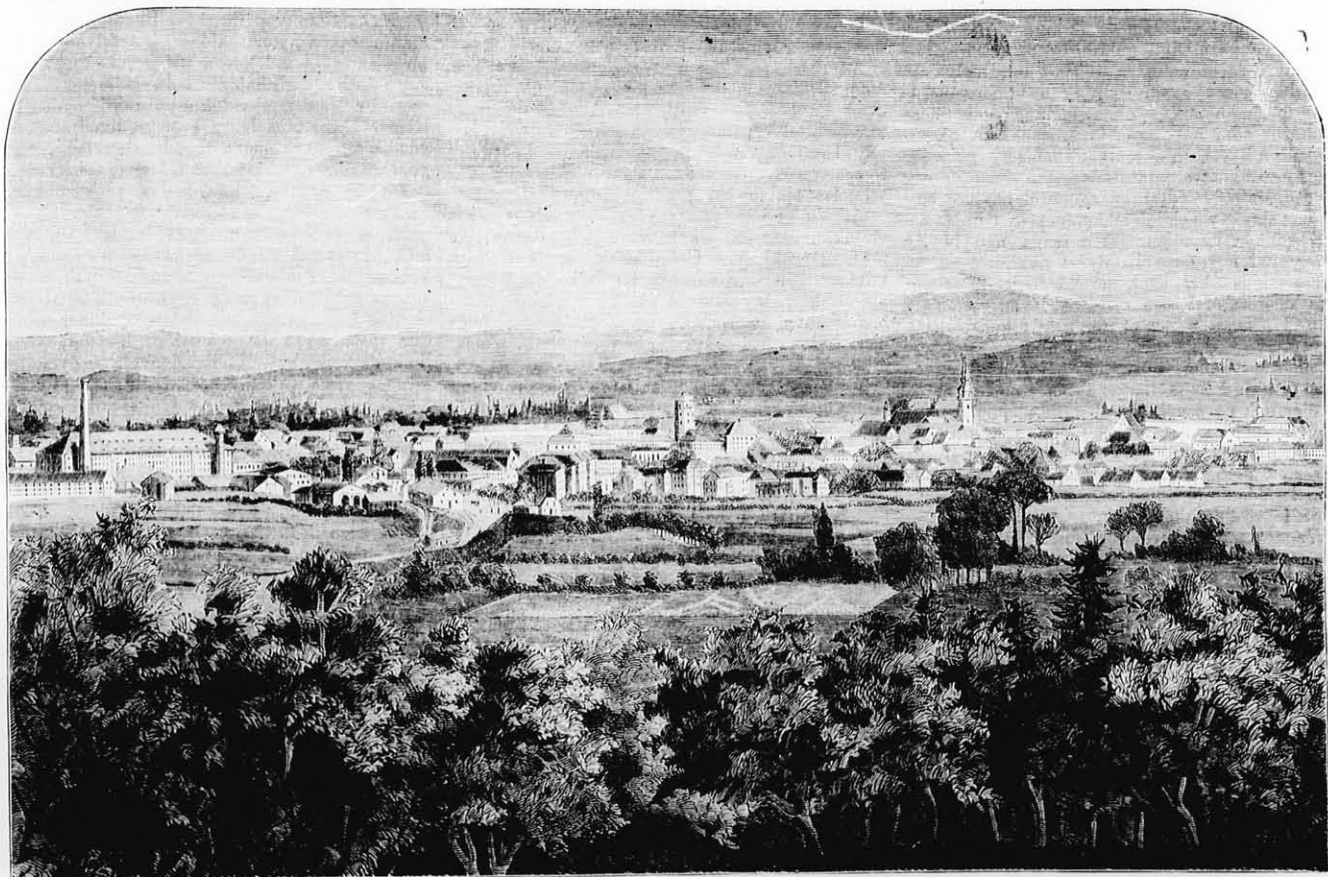
védeni a szövetségesek szabadságát és jogait s növelni közös jólétüket.

3. A kantonok souverainek, a mennyiben souverainitásukat a szövetséges alkotmány nem korlátozza, és mint ilyenek gyakorolják mindazon jogokat, melyek nincsenek a szövetséges hatalomra átruházva.

4. A törvény előtt minden svájci egyenlő. Svájcban nincsenek sem alattvalók, sem helyi, születési, személyes avagy családi kiváltságok.

5. A szövetség biztosítja a kantonoknak területüket, souverainitásukat a 3. §. által megállapított korlátok között, alkotmányukat, a szabadságot és a népjogot, a polgárok alkotmányos jogát, valamint azon jogokat és attributumokat, melyeket a nép a hatóságokra ruházott.

6. Eneélfogva a kantonok kötelesek alkotmányuk garantiáját követelni a szövetségtől, mely garantia megadatik, ha a) ez alkotmányok nem tartalmaznak semmit, a mi a szövetségi alkotmánnyal ellentétben állana; b) ha ez alkotmányok biztosítják a politikai jogok gyakorlatát; republikánus, képviselői vagy demokratikus formák után; c) ha ez alkotmányokat a nép elfogadta s ha a polgárok többségének kívánatára revideálhatók.



Bayreuth.

jaiból szövetséges államot látott kiemelkedni heves belrzkódítás után, míg a jelen revisionális mozgalom a higgadság és a meggondolás kinyomatát hordja magán. E körülmény sokakban azon hiedelmet kelti, hogy a szándékolt revisió nem is fekszik a svájci nép valódi szükségletében. A jelleg különbözősége itt azonban az elérendő cél különbözőségén alapszik és az eszközökben, melyek annak előérésére alkalmazhatók. Nem arról van szó, mint volt 1848-ban, hogy új épületet emeljünk, de hogy a fennálló alkotmányt összhangba hozzuk korunk szükségleteivel. A mi pedig az eszközöket illeti, 1848-ban lehetetlen volt a revisió előleges összehitkezés nélkül a multak és a modern idők között. Most az alkotmányban is békés és szabatos revisionális processust vezetünk észre. Ha a svájci nép nem gyakorolt erősebb nyomást mindekkoráig ez értelemben, onnan van, mert teljesen bizik a szövetség-tanácsban, hogy határozottan kezébe veszi az ügyet s azt kellő eredményre is vezeti. Ha azonban a nép e vára-kozásában esalatkoznék, bizalmatlanság szállaná meg a hatóságok irányában, mely minden haladást előlne. Ez azonban nem következik be, mert a szövetség-tanács be fogja látni a kor szükségleteit. 1848-ban még minden nagyobb hátrány nél-

a nép állt volna, mely a szövetség-tanács által hozott főbb törvényeket szavazata által szentesíti. Ekkép — a demokratikus jelleg föntartása kedvéért — nemesak az alkotmánykérdésekben, de sok más kérdésben is szavazott volna a nép a kantonok mellözésével is.

Az új alkotmány a kantonok fenhatósága alól ki akarta vonni, és a szövetség-tanácsra bízni a katonaság, az igazságszolgáltatás és a tanügyi fölötti rendelkezést.

A szövetség-tanács elfogadta a módosítást. Ekkor került a kantonok küldötteiből álló rendi tanács és az általános népszavazat elé. A népszavazás máj. 12-kén történt meg, s 9000 szótöbbséggel szavaztak ellene; a kantonok is elvetették tizenhárom szavazattal kilenc ellenében.

Az így fömmaradt 1848-diki alkotmány főpontjait érdekesnek tartjuk az alkalomból megismertetni, miután közéletünkben igen sokszor történik hivatkozás e szabadelvű institútióra.

1. A Svájc jelen szövetségi alapján egyesült 22 souverain kantonának lakosai együttesen képezik a svájci szövetséget.

2. A szövetség célja biztosítani a hazát a külföld ellen, föntartani a belbékét és rendet, meg-

7. Minden külön szövetség s minden politikai természetű szerződés a kantonok közt tilta van. Ellenben joguk van a kantonoknak egyezményre lépni egymás között törvényhozási, közigazgatási és igazságszolgáltatási ügyekben; ezt azonban tudatniok kell a szövetségi hatósággal, a mely — ha ez egyezmények olyasmit tartalmaznak, a mi a szövetségbe, vagy a többi kantonok jogaiba ütököznek — föl van hatalmazva azoknak érvényesítését megátolni. Ellenkező esetben az egyezkedő kantonok fel vannak hatalmazva azoknak érvényesítése végett a szövetségi hatóságok közreműködését reklamálni.

8. Csak a szövetségnek áll jogában háborút üzeni és békét kötni, valamint a külhatalmakkal szövetségre lépni, szerződni, kiválóan vám- és keresk. ügyekben.

9. Mindamellet joguk van a kantonoknak szerződni a külfölddel nemzetgazdasági, szomszédi és rendőri ügyekben, de mely szerződések semmi olyat nem tartalmazhatnak, a mi a szövetséggel vagy a többi kantonok jogaival ellenkezőnek.

10. A hivatalos összehitkötések a kantonok és a külhatalmak vagy azok képviselői közt a szövetség útján történnek. Mindazáltal a kantonok közvetlenül is levelezhetnek valamely külállam

alsóbbrendű hatóságával, a midőn a megelőző 8-ban felsorolt dolgokról van szó.

11. Katonai kapituláció nem köthető.

10. A szöv. hatóságok tagjai, a szövetség katonái s polgári functionáriusai s a szövetség képviselői és biztosok nem fogadhatnak el bármely küllhatalmasságtól nyugdíjakat, fizetést, címeket, ajándékokat vagy rendjeleket. Ha pedig már ilyenek birtokában lennének, azokról hivatalban léteük idejére le kell mondaniuk. Az alsóbbrendű hivatalnokokat azonban fölhatalmazhatja a szövetség nyugdíjak elfogadására.

## Bayreuth mint a Wagner-zene metropolisa.

Egy kis bajor város látképe tündeti föl egyik képünk. E város nevét csak néhány hét óta halljuk gyakrabban emlegetni, mignem a felfolyt utolsó napokban már sürtin is hallottuk azt, s lapjaink közelebb terjedelmes levelekben közölték azon művészi mozgalmat, melynek e kis, csöndes város május 22-én tanuja volt. E művészi mozgalom a Wagner-kultusszal van kapcsolatban. Mi érdekesnek tartjuk fölemlíteni két okból. Először, mert Wagner operái a magyar közönségnek is kedvencei, másodsor pedig azért, mert a jó példát szeretjük utánzásul fölláttani, még akkor is, ha szíven kezezni kell miatta. A példát kivált a magyar főváros számára állítjuk föl, mely oly hallatlan közönséggel viseltetik azon nagy horderejű mozgalommal szemközt, melynek edjja: népszínházat adni az ország fővárosának. A 15,000 lakossága Bayreuth — melynek nemzetisége pedig nincs ugy nyomva, mint Budapesten a magyarság — csupán művelődési lelkesüléstől hevítve, egy színház alapkövének letételét ünnepelte máj. 22-én.

E színház egyetlen lesz a maga nemében, s bizonytalannal nevezetes befolyást gyakoroland az összes színpadokra, azok berendezésére és az előadás módjára. Wagner Rikárdé az eszme s ő vitte ki, hogy a német földnek mintaszínháza legyen.

Ismeretes az új irány, melynek útját Wagner törte meg a dalműköltészet terén, s melyet »jövő zenéje«-nek neveznek. Gazdag fantáziája, genialis tehetsége a hangszerelésnél s a költői erő, mely műveiben nyilvánul, éppen annyi barátot szereztek neki, mint ellenséget azok közt, kik a zene fejlődését a német mesterek költészetében már a legelsőbb fokozatig vélik.

Wagner mint reformator tünt föl a dalműköltészet terén, ki legelőször is azon zenei kacérkodás ellen kelt ki, mely abból állt, hogy a dalművek egy nagy része ugyanegy vagy hosszú áriákból állt, s a színpadon folyó egészen ellenkező eslekvények egyforma dallamok által negyelyezték az érzületet. Wagner a drámai stilszerűséget kereste, s azt mondá, hogy ha a zenét jogosítottnak ismerjük el eslekvények kísérteitől, őszhangzathas is kell hozni mind a kettőt s a zenében lehetőleg visszatérni a helyzetet. Vagyis más szóval: a dalműköltészetet lehetetlen úgy fejleszteni, hogy Norma ugyanazt az áriát énekelje örökké, midőn megbocsát Severnek, mint a melyet Sever énekel, mikor bocsánatot esdett.

Wagner az erőteljesség kifejtésére nagy khórussokat is alkalmaz, s a zenekart rendkívüli mértékben igénybe veszi. Továbbá a zenefestésre kiválólag a regényest, a mondaszerít tartván alkalmasnak színpadok számára, a kiállítások változatosságát is felhasználja. Mindezek oly dolgok, melyek az előadási hely új berendezését tették szükségessé. Dalműveiben az énekesek játéka szintén cletszükség lévén, az operák előadási stíljén, (mely eddig bizonyos elablonszerű gestusokban nyilvánult) ismét nagy átváltozást igényel. Wagner többször szólt ezekről s azt is fölemlíté, hogy az illuzióknak mily hátrányára van, midőn a zenekar egyes tagjait látjuk, a mint telekpeppel fújják a trombitát, s kipkednek-kapkodnak a hűrok után. Ő a zenekart a közönség elől födött helyen ohajtja elhelyezni.

Éz elvekből kiindulva született meg egy mintaszínház eszmeje, hol koronként oly előadásokat rendezzenek a legkitünőbb művészi örökök, melyek aztán irányadók legyenek. A terv szerint az előadásokat mindig oly időben tartják, midőn a nagy színházak szünetelnek, s a művészeknek lehetséges, hogy vagy közreműködjenek, vagy nézőkként szerepeljenek. A mintaszínház idenye a megkivántató próbákkal együtt körülbelül hat hétre van szabva. Az eszme kivételére Wagner minden befolyását — a mivel csak a művészi világban bír — felhasználta, és nem siker nélkül. A zenészeti körökben Wagner-egyletek alakultak

melyek részvényeket vettek, s azt is célul tűzték ki, hogy a mintaelőadásokra egy-egy szakértőt is kiküldenek, hogy az ottani tanulságok applicálhatók legyenek minél távolabbi helyeken is. Ily Wagner-egylet Pesten szintén alakult.

Wagner tavaly egy röpiratban fejtegette »Nibelung«-jai színrehozatalának lehetőségét, melyben a kivétel módjait is elősorolja. Ugyane röpiratban mondja, hogy nemesak az ő művei számára épül a színház, hanem az egész világnak. A színház ugyan az ő művével fog megnyitni, később azonban pályázatokat hirdetnek a legjobb zenedráma megírására. A díj az lesz, hogy a mű oly előadásban részesülend, minőben semmiféle jelenlegi színházban nem részesülhetne.

Az eszme a kellő pártfogással találkozván, Wagner május 22-dikére Bayreuthba hívta meg a zenészeket az alapkö letételének ünnepélyére, egyszerűs mind kitünő előadó művészeket is hívott meg, hogy az ünnepélyen Beethoven hatalmas »IX. symphoniját« a nagy műhöz méltólag adhassák elő. E meghívások folytán tehát igen sokan siettek Bayreuthba, hol az alapkö letétele csakugyan meg is történt.

E célra Bayreuth hatósága ingyen-teleket ajánlkozott a városon kívül (tájképünk előterén van e hely) egy emelkedett ponton, honnan igen szép kilátás nyílik, s hol az épület fölláttása legedlészéribbnek mutatkozott. Az építések is ingyen vállalkoztak a munkálatok vezetésére.

Bayreuth régi német város, esöndes és csinos. Vannak díszes épületek, szép téri, melyek egyikét Jean Paul szobra ékíti, másikon pedig nagy művészzel készített nyilvános kút fölött Keresztély Ernő ögróf lovagszobra áll. A baureuthi temetőben nyugszik Jean Paul is. Van igen szép színháza, melyet Frigyes ögróf építtetett.

A esöndes városnak egykor zajosabb napjai is voltak, midőn 1603-ban Keresztély ögróf ide tette át székhelyét Culmbachból s itt tartotta udvarát. 1791-ben azonban az ögrófság Poroszország korraányzása alá jutott, majd Bonaparte hadjárata alatt franciák tanyáztak benne, mig-nem 1810-ben Bajorországban esatolták, s most csak vidéki város.

Most ismét egy kis élet-zaj vár rá akkor, midőn a minta-színházban előadások lesznek, s a művész világ oda küldi képviselőit. A színház 1874-ben fog megnyitni.

## Korunk közlekedési eszközei.

Száz éve már, hogy James Cook első útját a föld körül megtette. Ambár ezen hajózási kísérlet nem volt már hallatlan, sőt ellenkezőleg akkoriban igen divatos vala a föld körülhajózása, mégis megbámulták azokat, kik e nagy utat megtették. Brehm újabb számítása szerint a mult év óta lehetséges — Angliából elindulva — Párison, Brindisin, Alexandrián, Point de Galle-n (Ceylon), Wellingtonon (Ausztália) és Panamán keresztül 104 nap alatt Southamtonba visszajárni. És ez utazás vasuton és gőzhajón megjárva, a második helyen 1740, az első helyen 1850 tallárnál többé nem kerül.

Columbus — a kanári szigeteken töltött időt leszámítva — 44 nap alatt járta meg első útját Amerikában. Humboldt Sándor útja is igénybe vett 41 napot. A vitorlahajók gyorsasága tehát nem igen növekedett az utolsó három században, és ha legújabb időben hosszú tengeri utakon a vitorlahajók napokat, sőt heteket kiméltek meg, ezt Maury vitorlaszabályainak köszönhetik, melyek meteorologiai vizsgálatok alapján a legelőnyösebb vitorlaútlakat megjelölik.

Egy Southamtonból New-Yorkba járó vitorlahajó útja mégis mindig eltart 52 napig, mig egy gőzhajó ugyanezt az utat 12 nap alatt teszi meg. A vitorlahajók Anglia és a jó-reménység foka között 62 nap, a gőzhajók 34; Anglia és Kalkutta között a vitorlahajók 110—111 a gőzhajók 68 nap alatt közlekednek.

A figyelmes olvasó azonnal észreveszi, hogy minél hosszabb az út, annál esekélyebb a gőzhajó előnye a vitorlahajó ellenében a gyorsaságra. És ez igen természetes. A vitorlahajó a kikötőt elhagyván, gyakran nem lát partot, mig célját el nem éri. A gőzhajónak, mert eszközletét csakhamar elfogyasztja, háromsor-négyszer, sőt ötször is ki kell kötnie, és e végett gyakran kerüléseket kell eszálnia, és a szénberakodás által is veszt időt. Harmine év előtt mind Angliában, mind Amerikában kételkedtek, hogy lehetséges legyen keresztül járni az atlanti oceanon gőzhajóval. A »Savannah« nevű kis hajó ugyan már 1819-ben megtette ez utat 26 nap alatt, azonban csak felerészben lévén

gőzhajó, e kísérletnek semmi értéke sem volt. Csak 1828-dik év april havában kezdették meg a »Sirius« és a »Great Western« a gőzhajói utat az atlanti oceanon át. Hogy miért kételkedtek azon, mikép gőzhajóval ez utat meg lehetne tenni, kiviláglik a következőkből. Nem is említve azt, hogy napjainkban a gőzhajók gépeik szerkezeténél fogva sokkal kevesebb szénmennyiséget vesznek igénybe, tudni kell, mikép a korábbi gőzhajók nagyon is kicsinyek, azaz esekély teriméjük voltak az atlanti út számára. Egy 2000 tonna nagyságu hajó ugyanis a kellő tüzelésre nem vesz ötször annyi szenet igénybe, mint egy 400 tonna nagyságu. Az első gőzhajók, melyek az atlanti oceanon jártak, az utasokon kívül majdnem esakis szénkészletet vittek magukkal; az 1500—2000 tonna nagyságu hajókat pedig még a negyvenes években is esodaműveknek nézték. A »Persia« — 1856-ban a legnagyobb gőzös — 5400 tonna nagysággal birt. Tizenkét napi utában, mely idő alatt Angliából Amerikába ért, naponként 120 tonna szenet emszett meg. Ine a roppant haladás. E siker után a gőzhajók nemesak postahajók, hanem hosszabb utaknál teherhajókul is szolgálhatnak.

A gőzök legnagyobb jelentősége azonban az emberi műveltségre következő. A Mississippin roppant vidéke nem igen volt a polgársultra nagyréve egykönnyen megközelíthető. Folyói nem alkalmasak a vitorlahajózáásra. A folyamok kulesa, mely az egész vidéket a polgársultra nagyréve megközelítésként mintegy föltartá, a gőzhajózás volt. Mérsékelt becslés szerint a Mississippin vidéke 200 millió ember táplálására képes, és hogy e szám tizedrészt már vendégészterő kelbebe fogadta tényleg, nem a gőzhajók-e e tekintetben a legnagyobb érdem? De térjünk másik közlekedési eszközeinkre, a vasútra.

Ha a vasútak nemzetgazdászati jelentőségét fölfogni akarjuk, mindig szem előtt tartandó, hogy két nagyszerű találmánnyal van dolgunk, melyek áldásos hatályukat csak egyesítésük által érték el. Meg kell ugyanis különböztetnünk a mozdonyt és a vaspályát. Vannak ugyanis lóvonatú vaspályák, és vannak ismét mozdonyok, melyek nem járnak vaspályákon. Vaspályák sokkal előbb léteztek, semmint a mozdonyok, de kezdetben vonakodtak az angol föltalálók mozdonyaitak sima sineken járni. Azért eleintén fogas kerékkel alkalmazták és a sineket is ellátták fogakkal, mert azon hiedelemben éltek, mikép a sima kerék a sima sinen nem talál majd elegendő dörzsselősi ellenállást.

Az újabb nemzedék, mely a vasutak előtti állapotokat nem ismerté, mintegy mesének veszi, hogy a mult század közepe táján Drezdából Berlinbe személyszállítás csak két hetenként, Lipesché, Chemnitzbe és Freibergbe csak hetenként egyszer történt. Tudjuk, hogy Európa első vasutja, a Liverpool és Manchester közötti, 1830-ik évi szept. 15-én nyitattott meg, és azóta mily roppant haladtunk.

Ha nem is vesznék egyebet figyelembe a vasútnál, csak azon óriási tökélet, mely e vállalatokba helyeztetik, bámulunk kell az itt mutatkozó gazdagságot roppant nagyságon. Nézzük Franciaországot. 13,570 kilométer hosszúságu vasutai 6842 millió frankjába kerültek. Az állam ez összeghez 974 millióval járult; de tudjuk, hogy az állam csak abból födözheti közrejárulását, a mit hitelműveletek által alattvalótól elvon. Ekként a vasutakat a franciák megtakarított tőkéi elhelyezésének tekinthetjük, e tőkék pedig 1840—1865-ben majdnem hétezer millióra szaporodtak. E mellett a vasutak megszámlálhatlan sok új vállalatot létesítettek, és ugyanazon időben az államadóság három milliárdal szaporodott, mely összeg ismét a franciák megtakarított tőkéiből került elő. A »Revue des deux Mondes« számítása szerint a vasútak 1865-ki nyers jövedelme 578,856,861 frankot tett, ebből levonva a 46 százalékra rugó kiadásokat, marad mint tiszta nyereség 312 millió frank. E vasutak nem kevesebb, mint 111 ezer egyént foglalkoztatnak, kik családjaikkal fölérik egy német fejedelemség lakói számát.

Angliában a vasúti tökélet sokkal nagyobb, mint Franciaországban, ugyanis 455½ millió font sterlinget tesz. E tökélet a nemzeti vagyonosság bizonyosan növekedett. Az ezen tőkéből származó nyereség vagy osztalék csak esekély részét képviseli annak, a mit a nemzet maga nyert. 1865-ben az angol vasútak 252 millió utazót és 115 millió tonna javakat szállítottak.

Franciaországban a fönnállott posták gyorsasága olyan volt, hogy óránként 10 kilométert járt meg, (7 kilométer = 1 német mérföld). A franciák vasutak átlagos gyorsasága folytan 40 kilométernyi utat tevén meg egy óra alatt, 1864-ben

a 84 millió utazó a francia vasúton 3361 millió kilométert utazván be, 252 millió órát, vagyis 10½ millió napot, illetőleg 28,760 évet kimélt meg.

»The time is money,« mondja az angol, és hogy az angoloknál mily drága az idő, mutatják a számok.

### Az ó-egyiptomiak vallása.

Az emberi természet egyik fővonása, hogy viszonyba hajlt léni ama szellemiséggel, mely a mindenséget uralja. Kérdések merülnek föl a világ sorsának intőzője, alkotója, s minden létezőnek végezője felől.

Ez történt minden néppel. Így volt az egyiptomiaknál is. Látták a nap hatását, a víz tenyésztő erejét; látták a termelő képességét a viztől megnevesített s a napmelegített földnek. Azon erők, melyeknek ők észlelték hatását, fenséges lények képzetére vezették. E képzetet alkotta bennük az istenekben való hitet. Magában véve e hit eredete nem volt más, mint a természet érzéki szemléletének egyik kifolyása, tiszteletteljes s áhítatos kutatás minden létezők végoka iránt, s hivatva volt a későbbi nemzedéket az egyisteniségben való hitre ébreszteni.

Hanem nincs nemes és magasatos az emberi szívben, melyhez — mint a német költő mondja — idegen elem ne toladnodék. A természetvallás — s ez sok nemzet vallásával is történt — az uralomhahászó és önző papság által a helyett, hogy tisztázott vagy legalább eredetire visszavitt volna, a későbbi időkben lassan-lassan elcsúszott, úgy annyira, hogy méltán csodálható, mikép sülyedhetett vallás tekintetében a tévhit s nevelés szerzetartások mélyébe oly nép, melynek szellemi képességéről s tudományos kifejtettségéről legbizonyítóbán érvek szálltak hozzánk. Carriere mondása szerint nem való az, mintha az ó-egyiptomiak kezdetben ökröt, macskát vagy kigyót istennek tartottak vagy a gyantát imádtak volna; hanem fantáziájuk a természetben rejlő erőket állatok alakjába öltözteték; ők az állatok látták symbolumát a teremtő erőnek, a természetességnek, a hosszú életnek s mindannak, mit ők istennek vélték és ismertek. Később az szemékek látható jele lőn az állat, templomuk szentélyében az istenség szobrának helyét pótlá, vagy az isten állat fejével díszítették föl.

Az egyiptomiak az állatok ösztönszerű tevékenységét igen szerették személytől gyanánt fölhasználni. Így a sphynx — emberfejű oroszlán — isteneket s királyt jelentett s mutatja, mennyire volt az egyiptomiak szelleme a természethez csatlakozva; az Ammon-sphynxben pedig az emberfőt kosfej helyettesíti. Fölfogásunkat megerősíti a papok meséje. Konsus — ír Herodot — minden áron ohajította Ammon-t látni; az istenség végre megtette neki e szívességet, s magát — kosbőrbe takarozva — megmutatta. E mondában Döllinger az állat-kultusz látja előtérbe lépni, melynek okát az istenség örejtettségében s az állatok kimagyarázhatlan ösztönszerű tevékenységében keresi.

Az ókori egyiptomiak valláséletének első sorolások mindenki a kezdetleges fölfogást fogja többé-kevésbbé szemé előtt látni.

Az ó-egyiptomi hitvallás tüzetes leírását és hű képet adni már azért sem könnyű, mert a mondanak, melyek hozzánk átszarmaztak, igen ellentmondók, mivel majd minden vidék, minden város saját istennel bírt, és igen kevés számú istenség volt, mely mindenütt ugyanazon alakban tiszteltetett volna.

Alsó-Egyiptomban Ptáh volt a főisten, a tűz és világosság istene; Memfisben tisztelték leginkább s a templom férseze neki szenteltetett. A régi fölíratok őt az istenek atyjának atyja, ég uralkodójának, mindkét világ királyának és igazság atyjának névvel ékesítik.

Ugyanezen istenséget Alsó-Egyiptomban Ra (a szentírásban Oe) név alatt tisztelték. Egy — hieroglyphokban főmaradt — papi ima, mely hozzá szól, így hangzik:

»Légy kegyes, Te, istene a kellő napnak, istene a nyugvó napnak, a két világ »herosa. Te isten, ki egyedül élsz valósággal! Te teremtél mindent, mi van. A nap szeme által ismerünk téged. Téged öcsérek, midőn esti szürkület áll be. S Te, újból életre kelendő meghalsz. Te, ekkor is dicőítő énekek mellett szállsz a tengerbe.«

A Fárókét eredetüket és uralmukat tőle származtatják, és »Ra fiaik« címmel éleik. Valamint Ra a napot, úgy Nut a kék boltozatot személyesítik, s mint két, csillagokkal teleszórta asszony rajzoltatt. Mellette lehet fölemlíteni a Neith istennőt s Pacht istenszönyt.

Az istenszönyök ünnepeit kiváló fényvel tartották meg. Herodot írja, hogy Szaisz-ban évenként nagy lámpa-ünnep volt, mikor tómerdek lámpát gyújtottak meg az éj beálltával; s ha ez sem történettel volna, úgy csak Neith istenszönyök saját házában gyújtottak világot.

Pacht istennő ünnepe minden rendű s rangú csoportok özőnlöttek Babuszis-be. Az asszonyok legnagyobb része esőrgöckel zajongott, mások furulyáztak, s ismét mások énekeltek, tenyereikkel is tapsolván. Babuszisben a főünnepi áldozatokkal végződött. Herodot megjegyzi, miszerint ily ünnepeket a több szőlőbor fogyott el, mint az egész éven, s az ünnepeket az idegenek száma mindig meghaladta a 700,000-et.

A mi Ptáh Alsó-Egyiptomban volt, az volt a felsőben Ammon; továbbá Ra napisten Mentu és Annu istenekkel is föjserellettél; amaz a felkelő, emelt pedig a lemenő nap személyesítvén. Alsó-Egyiptomban nagy szerepet vitt Knéf isten, ki az árvicek fölött uralkodott. Ez istenekben tisztelték kezdetben a tüzet, világosságot, napot, eget, árvizet, mert tudvalevőleg Egyiptomban az árvicek szüli a föld termékenységét.

A természeterek harca az Iszisz és Ozirisz-féle mondat szülte, mely elterjedvén, később az országos vallás alapját képezte. E monda így szól:

»Szec és Nut, a csillagos ég istene s az égboltozat istennője, négy gyermekkel volt megáldva; ezek: Ozirisz és Tyfon fiuk, s Iszisz és Neftisz lányok. Ozirisz és Iszisz, kik testvérek és házások voltak, az emberiség jötevői valának egyszersmind. Ozirisz adott az emberiségnek első törvényeket, megtanította őket a tüzzel s szántófölddel való bánásmódra, nemkülönbén a vallásra (istenek tiszteltetére.) Ekkor Tyfon s hetvenkét ember összeesküdött ellene. Ők meggyilkolták Oziriszt, hulláját koporsóba téve a Nubusba vetették, s ennek hajjai a tengerbe vitték. Alig tudta ezt meg Iszisz, gyászruhát öltött, s a tengerpartra menvén, siránkozva kereste a szeretett holtat. Végre megtalálta, s hazavivén, az erkölcs parancsolta gyászt nem vetve le, siratta őt. Hórosz azonban, Ozirisz és Iszisz gyermeke, elhatározta, hogy anyja halálát megboszulja, s ezt atya intésére végehez is vivén, Tyfont s hetvenkét társát a pusztába hajtotta. Ezóta Hórosz az utolsó isten Egyiptomban, Ozirisz pedig még mindjárt halála után uralkodó lett az alvilágban.

E vallásos monda a Nil-völgyben következő érzéki módon terjedt el: Ozirisz az élet istene, Tyfon a romlásé, a hetvenkét segélytárs a forróság és szárazság hetvenkét napja, azon idő, mikor Egyiptomban a szerves élet kihaltak látszik. Iszisz — az anyaország — jajgatás közt várja az újjábredést, a víz áldását, melyet Ozirisz jelképez. Hórosz, az örökifjú tavasz, legyőzi a forróságot jelző Tyfont, mert Ozirisz nem halott, s ő maga küldte fiát rajtuk boszút állani.

Az istenek mind — Ozirisz kivéve — állatok fölött rajzolták; azon isten, ki az emberi lelkek fölött itél, csak emberi alakkal állítható elő. Az állatokban ó-egyiptomi fogalmak szerint valami isteni lakott; nehány — mint bika, bak — a természet teremtő erejének közvetlen jelképei voltak.

A papság kizsákmányolta e hitet, a mennyiben istentisztelet mellett még állat-kultuszt is hozott be. Némely állatot szentnek és sérthetlenné nyilvánított (mint: az ápiszt = bikát, kutyát, macskát, a kigyó egy fajtát és egy bogarat) s mindazon áldozatot és ajándékot, mit a hívő nép e szent állatoknak hozott, a papság rakta földre. Némely helyen még veszedelmes állatot, krokodilt is imádtak.

Az állatok ome kultusza oly sajátosságos erkölcsöket szült, melyekről méltán emlékezhetnek esodálattal ezek megírói, Hórosz és Diodor. Ha tűz ütött ki, legelső gondja a népségnek nem az oltás volt, hanem az épületben tartózkodó macskák vagy kutyák megmentése.

Ha valamely házban egy macska szünet meg élni, a lakók személdéket leborotválták, s ha a jobblétre szenderült kutyát volt, még hozzá hajukat is lenyirták. A állat maradványát bebalzsamozták s értékes koporsóba temették el. Szent állatot megölni oly bűn volt, melynek büntetését: a halált, még akkor sem kerülhette ki az istengyilkos, ha a bűntény figyelmetlenség- vagy vigyázatlanságból eredt. Oly nagy volt a hit az állatisteniségben, hogy még akkor is, midőn leginkább érdekükben volt az egyiptomiaknak a rómaiaknál való barátság, a nép mégis meggyilkolt egy római pusztán azért, mivel vigyázatlanságból egy macskát ütött agyon. A marhafajú állatok legnagyobb tisztelőben részesültek. Ra tisztelőit Heliopolisban fehér vagy sárga bikát — Mneois

nevűt — tartottak, míg Ptáhnak egy fekete bika volt szentelve, az Ápisz.

Az egyiptomiak előtt minden állat közt az Ápisz volt a legszentebb, mert annak apja a villám. Azonkívül, hogy fekete volt, még más bizonyos föltekkel kellett bírnia: fehér volt a homlokon és hátton, kétszínű szőr a fark végén, s a szent bogárhoz hasonló kinövés a nyelv alatt. Memfisben két lakosztályt rendeztek számára, mely körül térség, sőtahely s tohenek díszes óljai valának.

Az órákulumot a papok abból magyarázták, hogy miképen változtatja lakását a szent állat, mikép jár vagy miképen fogadja el az eledelt a kérdő kezéből. Természetesen e jeleket egyedül csak a papok értették. Az isten meggették a kérdőzővel, hogy imádkozva a birka elé bocsáták, aztán befogatták vele füleit — t. i. a kérdőzőt — és így gyermekek játszóhelyére küldték. A mit itt először hallott, az volt felelet arra, mit az istenségtől megtudni ohajtott. — Ha az a hir támadt, miszerint kis Ápisz jött a világra, az ország népe örömben, ünnepélyes menetekben özőnlött Memfis-be, hol az ünnep azzal kezdődött, hogy két csészét — ezüst és aranyat — imádkozás közt a Nilusba vetettek; aztán a kis Ápisz istenke hét napon át körülhurcoltatott az országban. E napokon tánc, ima és áldozat egymást érték.

Ha kimúlt az Ápisz, általános gyászt rendeztek mely hetven napig tartott. Az állat hulláját bebalzsamozták, s nagy ünnepélyességgel temették el. Most azon voltak, hogy új Ápiszt találjanak. Megtalálván a kellőleg jelzett bikaborjú, nagy volt az öröm az országban, s a borjut aranyozott hajó vitte Memfis-be, hol nagy pompával a templomba vitték. Jelenkorig nem kevesebb, mint hatvanegyzár Ápisz-mumiát találtak, melyek mindnyájan ékes márványkoporsóban voltak elhelyezve. E szent állatot a templomban etették, fűszertözték, s nagy mennyiségű ételt, italt s drága jószágokat kapott a néptől áldozatképpen. Egy ó-egyiptomi iratban — rajzoltván a templom belseje — ez olvasható: »A szentség aranyal áttört szövetben tartatik; ha leleplezi a pap ezen szövetet, bizonon nyújtózkodó macskát, krokodilt vagy kigyót láthatni.«

Ennyit az ó-egyiptomiak vallásáról.

Más népek — a görögnek — volt föntartva a szellemi élet megmerevült magvát életre ébreszteni. Hegel mondása szerint: »az egyiptomiak szellemi élete hasonlítható a bábhoz, mely később Görögországban mint ragyogó színezetű lepke szállt ki mumia-lepleből.«

Közlő: RADNAI LAJOS.

## H i r e k.

— (Haldlozás.) Zsófia főhercegnő, az uralkodó édes anyja, május 28-án hajnalban hunyt el és jun. 1-ő napján temették el a bécsi augustinusok sírboltjába. Zsófia, Friderika, Dorottya, Vilma 1805. jan. 27-kén született. Leánya volt Miksa József bajor királynak, s 1824. nov. 4-kén ment férjhez Ferenc Károly főhercegre.

— (A branyiszközi honvédelmek.) A Faragó úr által tervezett és idomított honvédelmek, mely a branyiszközi ütközet emlékei val szünya, egy szepesi vasműben öntetett és mint sikerült műnek sok bűnölője van. Az emlékek föllállítását már mi sem akadályozná, azonban a vasmű igazgatóságának engedélyt kért az 1848-diki honvédegyet választmányától, hogy e szép művet a világkiállításra Bécsbe küldhesse. A megkeresésnek készséggel hely adott, s a kiállítás nemcsak Faragó urnak, hanem Szepességnek is becsületére fog válni.

— (Gazdasági tanfolyamok néptanítók számára.) A földmívelési miniszterium a gazdasági szakembereknek lehető terjesztése céljából — a hozzánk beküldött értesítés szerint — intézkedett, hogy a vezetőek alatt álló felsőbb gazdasági tanintézeteken a f. ében és a nyári szünidők alatt a miniszterium által behívandó vagy önként jelentkező néptanítók számára az illető intézetek tanárai által a gazdasági ismeretekből négy hétig tartó tanfolyamok tartassanak. Ezen tanfolyamok a debreceni tanintézetben július hó 31-től augusztus hó 30-ig a keszthelyi tanintézetben aug. hó 5-től aug. hó 30-ig, a kolozsmonostori tanintézetben aug. hó 19-től szept. hó 18-ig, a magyar-óvári tanintézetben német nyelven aug. hó 4-től szept. hó 1-ig fognak megtartani. A behívandó és állami segélyvel ellátandó néptanítók száma mind a négy intézetre nézve 24-been állapított meg. Ezek részére egyenként összes költségeik fejében 40 frtnyi államségély határozott, mely utalványt az illető gazdasági tanintézetek igazgatói fogják a behívott néptanítókknak megfelelő részletekben kifizetni. Az állami költségben ellátandó néptanítók a vallás- és közoktatási miniszterium fogja az egyházi hit-

isígek és tanfelügyelők utján ajánlandók közül kijelölni. Ezeknek kivül a tanfolyamok néptanítóit saját, vagy küldöik költségén is résztvehetnek, ha ez iránt szándékukat az illető intézeti igazgatóságának a tanfolyam kezdetét megelőzőleg bejelentik, mely igazgatóság az illető jelentkezőket elfogadatlakus iránt közvetlen értesíteni fogja. A néptanítóik számára tartott gazdasági tanfolyamok célja a néptanítóik gazdasági ismereteiket bővíteni s az előadások által főleg oda hatni, hogy a néptanítóik további ismeretszerzése és tanulmányozására buzdítsát nyjterjenek, s így a gazdasági ismereteket a vezetősükre bízott iskolákban is terjeszteni képesítve legyenek. A tanfolyamokra nézve megjegyeztetik még, hogy azok lehető tanulmányossá és eredményessé tétele céljából azok tartama alatt a közel vidék érdekeseb gazdasági és ipartelepőire kirándulások fogának rendeztetni, s végre hogy intézkedés történt, miszerint az állami költségén behívandó néptanítókat a vasúton kedvező viteldíj-leszállításokban részesítik meg.

— *(A nagy-váradíj országos dalárünnepély műsorát)* így állapítik meg: Lisztől a »Lekkesedés dala« ifj. Ábrányi Kornél szövegével; Lachner Ferenc »Egyértékes«-e; Huber Károly »Szabadtság«-a; Mosonyi »Dalárök karéneke« Szász Károly szövegével s a »Szózat«.

— *(A meteorologia és földlelejjességi központi intézet)* főállítása ügyében a közoktatási miniszter kérdést intézett Pest városához, hogy az intézet céljára mily föltertelek alatt volna hajlandó 250 □ öl területet oly helyen átengedni, hol nem lehet attól tartani, hogy szomszédságában oly épületet emelnek, mely az intézettel a kilátást elcfná. E célra a Gellérthegy volna legjobb.

— *(A gyászos véget ért Prick József özvegyének)* királyi ő felsége az udvartartási javadalom rovására kegyenydíjjal ezer forintot adományozott.

— *(Földrengés.)* Urnapján délután két óra előtt öt perccel Jászberényben délkeletről erős morajjal érkezett háromlökéses földrengés volt.

— *(Pályázat.)* A pesti nemzeti dalkör pályázatot hirdot egy magyar irányú és szövegű zene műnégycsere. Jutalom 10 darab arany. Beküldési határidő 1872. jul. 1-je. A pályamunkák idegen kézzel írva s jelölegvel ellátva, a szerző nevét tartalmazó jelölgés levelekkel együtt a fönti határidőig Zichy Antal egyeteni elnökhöz küldendők be (muzeum-utca 8. sz.). Elkészett föladott pályamunkák bírálata alá nem vétetnek. A pályaművek válfaja szabadon választható, a díj azonban csak az általános becsüi műnek adatik ki.

— *(Állandó magyar színház.)* A kis Szilágy-Somlyó, mely románság közepére van beékelve, állandó színház létesítésén fáradozik. A nagy Buda-Pest bizonyosan elcségyenli magát e hír miatt, s a közönség még kevesebbet fog törődni a pesti népszínházzal.

— *(Fölvételek a szini tanodába.)* A szini képezde 1872/3-ik évi tanfolyamára jelentkezők folyó évi aug. 1-től 11-ig mindig d. e. 8—10 órakor a tanoda irodájában (Ujvilág-utca 16. sz. 1-ső emelet) iratnak be. A fölvételi vizsgák aug. 12-én és 13-án tartanak. A fölvetel föltekői: 1. Szinpadina, csinos alak. 2. Tízta kiejtés, esengő hang a drámához, ezenkívül z. nei hallás az operához. 3. Legalább 18 éves kor a férfiaknál, legalább 15 éves kor a leányoknál. 4. Anyai műveltség és iskolai képzettség, a mennyit e korban minden művelő ifjútól megvárhatni. Pesten, 1872. május 29-dikén. A színház tanoda igazgatósága.

— *(Jéggyár.)* A császfürdői bérlők jéggyárt állítottak föl, mely már a napokban kezdi meg üzemelt. Már is gyártja a finom fehér jégtéglákat; de az egész gyár most még folytonos rendezés alatt áll s csak néhány nap múlva lesz megszemlélhető. A gép francia minta szerint külföldön készült s naponként másfélszáz mázsát fog gyártani átszűrődött Dunavízből. Egy mázsaa ára hához szállítással hetven krajár lesz. Előnye a természetes jég fölött nemcsak tisztaságában áll, hanem abban is, hogy szilárdan összejárván, nem megy belőle veszendőbe annyi. Nagy súlyt fektetnek továbbá cranfóok, üvegbe fagyott jégek előállítására. Ez házi használatra igen jó vívmány, mert lehetővé teszi, hogy egész nyáron át otthon és mindenütt folyvást hideg vizet ihassunk. Egy széles szíjra hosszú üveg felében ugyanis szilárdan összefagyott jég áll s arra öntendő az ivóvíz, mely így rövid időn teljesen átihedszik. Ez a pesti vízvezeték használatának nyáron át mintegy kiegészítését képezi. Egy ily jégtüveg ára — mint halljuk — nyolc krajár leond.

— *(Miert nevezik a szabókat kecskének?)* Ennek történelmi oka van, még pedig olyan, melylyel vitézi emlék áll kapcsolatban. A törökvilágban ugyanis Komárom már aznap a ponton állt, hogy elelem és védszer folytán füladja magát a töröknek. Ekkor egy kis vézna szabó fogja magát, belebúvik egy kecskőbőrbe s kimegy pour la forma legelésni a várkastya melletti gyepre. Látták ezt a törökök, s megütődnek rajta. »Hiszen ha

még ily élő állatoknak vannak, akkor nincsenek oly igen megszorulva!« gondolják s az ostromló vezér boszúisan vonul el a vár alól.

— *(Haldózás.)* Gerstücker Frigyes, a németek egyik legjobb írója, ki nagy utazásainak élményeit s az idegen népek rajzát regényes alakokban írta, május utolsó napján elhunyt Braunschweigban. Lapunk is közölt tőle egy pár amerikai rajzot. Gerstücker 1816-ban született Hamburgban, s tanulmányait a gazdasáztudományok felé fordítván, már 1837-ben kiutazott Északamerikába, New-Yorkba, a honnan azután bevándorolta egész Észak-amerikát és pedig Canadától Texasig gyalog. Amerikában irodalommal csak annyiban foglalkozott, hogy Lipsceben élő anyja számára naplót írt élményeiről, melyet ez kiadott. E csekélyebb jelentőségű munkái kedvező fogadtatásra kelték föl benne az irodalmi nagyobbmértű munkásság gondolatát. Írt több apró mondat is, elbeszélést, vadászkalandot, fordított több amerikai művet, s csak mindezek kedvező fogadtatása után mert első nagyobb, legsikerültebb s magyarra is lefordított regényéhez, az »Arkansasi ököfők«-hez fogni, mely nagy hatást keltvén, gyors egymásutánban következtek művei, melyek többnyire az amerikai kivándorlók életét ismertetik rendkívüli elbeszélő tehetséggel, szép fantáziával és a közvetlenség elmaradhatlan varázsával. Uti élményei g zádítására 1849-ben új utra indult, bejárta Délamerikát, Ausztráliát; visszatérve hosszasan Plagvitban, Lipse mellett tartózkodott, míg 1861-ben a koburg-gothai herceg kíséretében újra Délamerikába utazott. 1850—52-ben a világ körül is tett utazást.

— *(Az orosz főváros alapításának kétszázéves évfordulóját)* máj. 30-án nagy pompával ülték meg a szt.-péterváriak. Kora reggel 21 ágyulóvés jelentette az ünnep kezdetét; d. e. 10 órakor nagy körmenet indult a teljes ornatusba öltözött papsággal élén I. Péter cár házihoz s onnan a székesegyházba, hol arannyal átvért vánkosokon volt látható nagy Péter egyenruhája, magas nyakraválója, kardja és kalapja, mely utóbbit Pultavánál egy golyó furta át; külön vánkoson fektült ismét az ezen alkalomra vert aranyérem, mely később a nagy cár sírjára fog illesztetni. A vánkosokat a garda, a gyalog tüzérség, a tengerészet és a tengerészeti iskola növendékeinek egy-egy csapata állta körül, mindnyájan a nagy Péter korabeli egyenruhában. A gyász-isten-tisztelet után a körmenet a Néva folyón át vette útját az ottan állomásozó hajók üdvözlősei között s nagy Péter emlékszórást keresteföl, hol szintén egyházi szertartás ment végbe, mely után a katonaság elvonult az emlékszóbor előtt. A ceremonia befejezése után néptáncot nyílt meg a Mars téren, végül este díszelőadások voltak a színházakban, még pedig háromban egészen ingyenesek. — *(Rövid hírek.)* Az idei urnapüi ünnep Pesten azért lett nevezetes, mert az egyetemi tanács először nem volt képviselve az egyházi szertartásokon. A távolmaradás rendelet folytán történt, miután az egyetem nem felekezeti intézet. — Izsó Miklós szobrászunk jelenleg a korán elhunyt Mányik Ernesztina földombornívű szobrát készíti, mely a sírmentek fogja díszíteni. — Az ungvári gör.-kath. polgárság a munkási gör.-kath. püspökségnek 1772-ben Munkácsról Ungvárra lett áttétele kegyelmelemegemlékezéssel fogja megünnepelni. — Szabadkóműves-pihely alakult Győrben »Kisfaludy Károly« név alatt. — A bécsi egyetemi társaskör főnállásának 10-ik évfordulóját jun. 5. 6. és 7. napjain üli meg. Jun. 5-én disztrakoma lesz Sievringben; 6-án

kirándulás Weidlingba és 7-én táncestély Sievringben. — Szabadka város közgyűlése tüzoltóegylet alapítására 10,000 forintot szavazott meg.

— *(Petőfiről a »Revue des deux Mondes«)* egyik írója: G. Perrot nagy kedvező véleménynyel van ama francia kötet után, melyet költeményeiből Ujfalvy és Desbordes Valmore H. adtak ki. Dicsérei képzelmének merész rüptét, fenségsét s elragadó költszétét. »Petőfit — úgy mond — magyar Berangernek szokták nevezni, e gyűjtemény azonban meggyőző minket arról, hogy Petőfőnél nagyobb a változatosság, a képzelem gazdagsága, mint Berangernél. S e füzetke olovasása után mindenki fájhálja fogja, hogy e költeményeket, melyek mindenike egy-egy mesterműnek lütszik lenni a költészet terén, eredetiben nem élvezheti.« Ismerteti egyesersmind Sayous és D. Lévynek Magyarországról írt francia munkáit, megjegyve, hogy e három könyvből is tiszta fogalmat lehet alkotni »ama népfaj jelleméről és tulajdonságairól, mely noha csak öt millió emberből áll, de jelenleg s még jó hosszú ideig Európa keleti részén a legelső szerepek egyikét van hivatva játszani.«

— *(A Vezuv kitérésének áldozatairól)* most már teljesen hiteles adatok is érkeztek. Nyolevánhét emberéletet követ áldozatul s ezek közt 27 egyen volt olyan, kit még élve szállították a kórházba. A vetésüket egészen tönkre tette a kiömlő lávafolyam, de annál dusabb aratást várnak jövőre, miután a lávafolyam megteremkenyíti az előtött területeket. A nyomor enyhítése körül legtöbb érdeme van Ricca-Sforza bíbornoknak.

**Megjelent új könyvek.** Lecky nagyírú művének magyar fordítását kezdte meg Zs. Illusky Mihály s az első kötet első füzete már meg is jelent Ágnernél. A munka címe: »A föhvilágosság keletkezésének és befolyásának történelme Európában.« s az első füzete ára 1 frt. Fölhívjuk rá a mívelt európai közönség figyelmét.

**Szerkesztői üzenetek**

— *Infelix* versőin rajta van a szerzőjük nevében rejlő balsors; de nincs hatalmunkban elhárítani felőlük. — *A hulladéka* sokkal szebb vers, mint címe. Azonban a fordítás igem-igen gyarló. — *A virágzó lednyka* poézisből hadd álljanak itt a következők sorok:

— *Virágot szedni ment a kis lányka,*  
Egy kosarkát akasztván karjára,  
S úgy ment le a virágos kis kertbe,  
Hogy azt nefelegéssel szedje tele.  
Csak úgy duzzaszt minden sor a költői gondolatoktól. — *A magányban.* Ez is épp oly költői; példátul: Csak az éjjeli vándor bagoly veszőslő hughosára, Legfelvesebb dalomatam is tölem elapadásolja, És gitárom hangjait és éneketem el-élnéműi. Reméljük, hogy a közeledei exámenek egyidőre megszabadítnak bennünket az ily versektől, különben elküldjük a professzor urnak.

**TARTALOM.**

**Cikkek:** »Magyar török párbajok a XVI-ik században.« *Höke Lajos-tól.* — »Az Álmat hagyj meg nekem.« *Nyirók Lajos-tól.* — »A bécsi világkiállítás és a női munka.« *Orges Herman-tól.* — »A Bourbonok stb.« — »A carlista-lázadás vége.« — »A svájci alkotmány módosításának megünnepelése.« — »Bayreuth mint a Wágner-zene metropoliája.« — »Korunk közlekedési eszközei.« — »Az ő-egyiptomiak valása.« *Rudani Lajos-tól.* — »Hírek.« — **Képek:** »A carlista lázadás főhelyei: I. Bilbao.« — »A carlista lázadás főhelyei: II. Biscaya.« — »A svájci népszavazás május 12-én, az alkotmány megváltoztatása fölött.« — »Bayreuth.«

**Hirdetés.**

**Kollarits József és fiai**

legelső kézféhrnemű gyári raktárában Pesten, váci-utca az „YPSILANTI“-hoz legnagyobb választékban legjutányosb árakon kaphatók mindennemű férfi, női és gyermekféhrneműek.

**Férfi ingek,** rumburgi, hollandi vagy irlandi vászonból, darabja 2 frt 50, 3 frt 50, 4 frt 50, 5 frt 50, 6 frt 50, 6 frt 50, 7 frt 50, 8 frt, 10 frt, 12 frt.  
**Férfi ball ingek,** 3 frt, 3 frt 50, 4 frt, 4 frt 50, 5 frt, himzettek, 6 frt, 7 frt, 8 frt, 10 frt, 12 frt, 14 egész 20 frt.  
**Férfi madapolan ingek,** 1,50, 1,75, 2, 2,50, 3, 3,50, 4 frt.  
**Férfi szines ingek,** 1 frt 50, 2 frt, 2 frt 50, 3 frt.  
**Férfi gatyák** magyar, élmagyar vagy francia szabásra, félvászonból 1,50, 1,55 1,60, tiszta vászonból 1,75, 2, 2,50, 3, 3,50.  
**Férfi gallérok, kézelők, nyakkötők, főlharisnyák és mindennemű vászon s batizet szeszbenköndők.**  
**Női legk** vászonból sima 2,25, 2,50, 3, 3,50, 4, 5 himzettek 3, 3,50, 4, 4,50, 5, 6, 7, 8, 10, 12, 14 frt, francia moll-varrással 4, 4,50, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12 frt.  
**Női háló-corsettek** 1,85, 2, 2,25, 2,50, 2,75, 3, 3,50, 4, 4,50 5, 6 egész 12 frt g.  
**Női francia dorok-füzők** 1,50, 2, 2,50, 3, 3,50, 4, 4,50.  
**Női harisnyák** legjobb minőségben pamutból, kötege 4, 4,50, 5, 5,50, 6, 7, 8 egész 15 frt, cernából 11—24 frt g.  
**Női alszoknyák s nadrágok** perkámból, esikos s piqnet barchoból, éjjeli s pongyola főkötők, mindennemű vászon s batizet szeszbenköndők.  
**Fülingek** vászonból, madapolanból s szinesek a legjutányosb árakon, úgy szintén fu-gatyák s főlharisnyák.  
**Leánykök** minden formában, ugyszintén leány corsettek s harisnyák.

A legnagyobb választékban férfi és női téli alsóingek s nadrágok, ugyszintén minden téli árak, legjutányb flanel- ingek s schawlok.  
Továbbá ajánljuk nagy raktárunkat **rumburgi, hollandi s irlandi vászonokban.** Darabját 25, 27, 28, 30, 32, 35, 40, 50, 60 egész 120 frt g.  
**Crean-vászon** 12, 12,50, 13, 14, 15, 16, 17, 18 20—25 frt g.  
**Vászonszeszbenköndők,** kötege 3, 3,50 4, 5, 5,50, 6, 6,50, 7, 8, 9, 10—20 frt g. batizet szeszbenköndők 4,50—30 frt g.  
**Türliközök,** kötege 5,80, 6,00, 7,50, 9,50, 10, 12 egész 20 frt g.  
**Asztalkendők,** kötege 5, 5,50, 6 egész 12 frt g.  
**Abroszok és damaszt asztal-készletek** 6, 8, 10, 12, 15 és 24 személyre minden áron.  
**Szines ágyi kanavászok,** vége 9, 10, 11, 12, 13—16 frt g.  
**Függönyök a legnagyobb választékban,** egy ablakra 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 14, 15 frt párja.  
**Asztal- és ágyterítők, kávéas abroszok s esemegekendők.**  
**Menyasszonyi készleteket 200 frttól 2000 frt g.** kötege felőrmű s vászonban a legjobb kiállításban megszólhatunk. Nagy árjegyzékünket kívánságra bérmentesen beküldjük.  
Levél általi megrendelések még az nap, melyen érkeznek, legjobb kiválasztásban s azokból tehetnek, azon agólási díjt nem számítunk.